

POGLED U INVENTAR VARAŽDINSKOGA ISUSOVAČKOGA KOLEGIJA: PRILOG REKONSTRUKCIJI IZGUBLJENOGA KONTEKSTA

Rad donosi osvrt na Inventar varaždinskoga isusovačkoga kolegija sastavljen neposredno po njegovu ukinuću 1773. godine. Osobita pozornost posvećena je opisima nekolicine cjelinâ u sklopu kolegijske zgrade i gradskoga podgrađa s ciljem uvida u jedan od segmenata povijesti varaždinske svakodnevnice kraja XVIII. stoljeća.

Važnost Družbe Isusove u kulturnom, obrazovnom i umjetničkom razviku Varaždina – kao i cijele, osobito kontinentalne, Hrvatske – istaknuta je u djelima brojnih pisaca.¹ U slučaju varaždinskoga kolegija temeljnim naporima Miroslava Vanina (okupljenima u drugome svesku djela *Isusovci i hrvatski narod*)² pridružio se niz istraživača poput Krešimira Filića,³ Mire Ilijanić,⁴

¹ Jubilej 450-te godišnjice osnutka *Družbe Isusove* (1542. – 1992.) bio je povodom nekolicine opsežnih izdanja s vrijednim priložima poznavanju vjerske, znanstvene, kulturne i umjetničke djelatnosti isusovaca na području Hrvatske. Usp. AA.VV., *Isusovci u Hrvata*. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija »Isusovci na vjerskom, znanstvenom i kulturnom području u Hrvata«, Zagreb – Beč, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove – Hrvatski povijesni institut, 1992.; AA.VV., *Isusovačka baština u Hrvata*. U povodu 450-te obljetnice osnutka Družbe Isusove i 500-te obljetnice rođenja Ignacija Loyole, Zagreb, Muzejsko galerijski centar, 1993.; Mijo KORADE, *Isusovci i hrvatska kultura*, Zagreb, Hrvatski povijesni institut, 1993.

² Usp. Miroslav VANINO, *Isusovci i hrvatski narod*, sv. II, *Kolegiji dubrovački, riječki, varaždinski i požeški*, Zagreb, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, 1987.

³ Vidi n.pr. Krešimir FILIĆ, «Povijest varaždinske gimnazije», u: AAVV., *Spomenica varaždinske gimnazije 1636. – 1936.*, Varaždin, Tisak Svobodine »Narodne tiskare«, 1937., str. 45 – 116. Isti, «Tri žrtvenika isusovačke crkve u Varaždinu», u: *Bulletin VII. odijela za likovne umjetnosti Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, god. XV. – XXII., 1967. – 1974., sv. 1 – 3, str. 191 – 205.

⁴ Vidi n.pr. Mira ILIJANIĆ, «Prilog istraživanju nastanka zgrade Fakulteta organizacije i informatike Varaždin», [1977.], u: *Urbanizam, graditeljstvo, kultura*. Zbornik radova, Varaždin, Grad Varaždin – Gradski muzej Varaždin, 1999., str. 243 – 254.

Đurđice Cvitanović,⁵ Ivy Lentić-Kugli, Doris Baričević i drugih.⁶ Zahvaljujući njihovu radu crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije za koju je već Juraj Habelić (1662.) napisao: »ktere prispodobne ne štimam v celom slovenskom orsagu, zvun Biškupske Zagrebečke«,⁷ prepoznata je kao jedan od ključnih spomenikâ arhitekture, skulpture i slikarstva u širokoj panorami hrvatskoga baroka.

Varaždinski isusovački sklop obuhvaćao je i druge građevine u neposrednoj blizini crkve (kolegij s gospodarskim zgradama, Loretsku kapelu, kapelu tzv. Njemačke kongregacije, Zakmardijev konvikt), a pripadao mu je i niz većih ili manjih posjedâ i građevinâ u gradu te njegovoj bližoj i daljoj okolici. U vremenu nakon ukidanja isusovačkoga reda 1773. godine povijesne su prilike bile osobito nesklone upravo prema ovim objektima, te je danas, izuzme li se raskošno uređenje crkve Uznesenja Marijina, moguće tek virtualno rekonstruirati puni značaj kolegija u slici grada i varaždinskoga kraja kao i njihove svakodnevnice tijekom XVIII. stoljeća.

Upravo takav pogled u život varaždinskih isusovača i njihovu kulturu gradskoga i ladanjskoga stanovanja dijelom omogućuje uvid u opsežan *Inventar* sastavljen neposredno po ukinuću Reda (1773.). Usto, u njemu zabilježeni naizgled efemerni podatci mogli bi pridonijeti i daljnjim istraživanjima te mogućoj identifikaciji ostataka davno raspršene baštine (uz djela očuvana u varaždinskome Gradskome muzeju, odnosno ona prepoznata u zbirkama uršulinskoga i franjevačkoga samostana).

Na ovaj inventar – kojem valja pridodati i stariji, no podacima skromniji popis imovine varaždinskoga isusovačkoga kolegija sastavljen 1706. godine,⁸ u

⁵ Vidi n.pr. Đurđica CVITANOVIĆ, «Dokumentaciona građa isusovačke arhitekture u sjevernoj Hrvatskoj i Slavoniji», u: *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 1, 1975., str. 219 – 246 (232 – 237).

⁶ Ključni prinosi potonjih autorica izneseni su djelu: Ivy LENTIĆ KUGLI – Silvije NOVAK – Doris BARIČEVIĆ – Radovan IVANČEVIĆ, *Isusovačka crkva i samostan u Varaždinu*. Prilog istraživanju, Zagreb, Mala biblioteka Godišnjaka zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1988. (Ivy Lentić Kugli, *Prilog istraživanju dokumentacije o pavlinskom (bivšem isusovačkom) sakralno samostanskom kompleksu u Varaždinu*, str. 3 – 26; Ista, *Slikarski radovi u bivšoj isusovačkoj crkvi Sv. Marije u Varaždinu*, str. 69 – 72; Doris Baričević, *Kiparstvo 17. i 18. stoljeća u crkvi Sv. Marije u Varaždinu*, str. 53 – 67). O kiparskim djelima u crkvi Uznesenja Marijina vidi također: Doris Baričević, *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*, Zagreb, Institut za povijest umjetnosti – Školska knjiga 2008., str. 202, 362 – 365.

⁷ Varaždinsku crkvu Habelić pribraja najslavnijim crkvama posvećenima Blaženoj Djevici poput onih u Loretu, Sevilli (*Hisपालa*), Tornaiju (*Tornak*) i Carigradu. Usp. Juraj Habelić, *ZERCZALO MARIANSZKO, To je to PONIZNOZI DEVICZE MARIE, KAJE BOGA RODILA. USZEM SLOVENSZKOGA I HORUATSKOGA NARODA KERSCHENIKOM, A ONEM NAULAZTITO, KISZU OBILNEE DARE NATURALZKE, ALI ZUERHUNATURALZKE, OD DARESLYIVE RUKI BOSJE PRIELI, NA NASZLEDOVANYE, M.DC.LXXI [1662.]*, Stampanu u Nemskom Gradczu pri Ferenczu Widmanstetteru, (faksimilni pretisak: Staro Čiče, Župa Pohoda Blažene Djevice Marije Vukovina – Gradska knjižnica Velika Gorica, 2009.), str. 466 (*Deszeti del. Plemeniti D. Marie glasz iz unogeh po szuétu czirkui na nye diku zdignyeneh*).

⁸ Usp. Hrvatski državni arhiv u Zagrebu (dalje: HDA), *Isusovački samostani, Varaždin, Fasc. XVIII. (XXIII.) (10), Sum[m]a Bonorum Colegij Varasdinensis Societatis Jesu. Conscripta An[n]o 1706.*

svojoj je *Povijesti grada Varaždina* posredno uputio već Rudolf Horvat (rukopis oko 1912.; I. izdanje 1993.).⁹ Pišući o isusovačkim knjižnicama u Zagrebu, Varaždinu, Požezi i Osijeku inventar izričito spominje Tomo Matić (1940.),¹⁰ a u sklopu svojih opsežnih istraživanja njime se služio i Miroslav Vanino, uglavnom kao dopunom drugih arhivskih izvora pri opisu imovine triju kongregacija koje su djelovale u sklopu kolegija.¹¹ Pišući o povijesti gradnje nekadašnjega isusovačkoga sklopa u Varaždinu osnovnu strukturu inventara izlaže Mira Ilijanić (1977., 1999.).¹² U članku *Imovina isusovačkog, kasnije pavlinskog samostana u Varaždinu* Tatjana Puškadija Ribkin (2001.) opširnije se osvrnula na inventar (*Imovnik*) sastavljen prilikom ukidanja varaždinskoga pavlinskoga samostana, dovršen 20. lipnja 1786. godine.¹³ Budući da je kratkotrajna povijest ovoga samostana usko povezana s baštinom varaždinskih isusovača – pavlinima je, naime, 1776. godine predana zgrada ukinutoga kolegija i gimnazije, te crkva Uznesenja Marijina s Loretskom, i kapelom Njemačke kongregacije – podatci iz potonjega, *pavlinskoga* inventara na više se mjesta (u opisu kuhinje, refektorija, bačvarske i stolarske radionice, ali i liturgijskoga posuđa te ruha) uspoređuju s onim sačinjenim prilikom ukidanja isusovačkoga kolegija 1773. godine.¹⁴ Autorica usto donosi i sumarni popis imanjâ isusovačkoga kolegija i njihovih prihoda, te ak-

⁹ Autor ne navodi arhivski izvor, no spominje komisiju sastavljenu od zagrebačkoga kanonika Antuna Pulaja, te predstavnika Hrvatskoga kraljevskoga vijeća grofa Franje Patačića i Antuna pl. Komaromija koja je dana 12. listopada 1773. godine varaždinskim isusovcima pročitala papinsku bulu o ukidanju Reda, te nalog kraljice Marije terezije o zapljeni njihova imutka. Usp. Rudolf HORVAT, *Povijest grada Varaždina*, Varaždin, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad Varaždin – Grad Varaždin 1993., str. 264 (*Ukinuće družbe Isusove godine 1773.*). Isti crkveni i državni dužnostnici podpisnici su i spomenutoga inventara dovršenoga početkom naredne 1774. godine.

¹⁰ Usp. Tomo MATIĆ, «Knjižnice zagrebačkoga, varaždinskoga i požeškoga kolegija i osječke misije», u: *Vrela i prinosi*. Zbornik za povijest isusovačkog reda u hrvatskim krajevima, br. 11, 1940., str. 47-67 (48-49 i dalje). Usp. također, Miroslav VANINO, *nav. dj.*, 1987., str. 499 – 500.

¹¹ Usp. Miroslav VANINO, *nav. dj.*, 1987., str. 359, 431, 453.

¹² Usp. Mira ILIJANIĆ, «Prilog istraživanju nastanka zgrade Fakulteta organizacije i informatike u Varaždinu» [1977.], u: *Urbanizam, graditeljstvo, kultura*. Zbornik radova, Varaždin, Grad Varaždin – Gradski muzej Varaždin, 1999., str. 243 – 254 (250 – 251).

¹³ Usp. Tatjana PUŠKADIJA RIBKIN, «Imovina isusovačkog, kasnije pavlinskog samostana u Varaždinu», u: *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU u Varaždinu*, 12 – 13, 2001., str. 197 – 225.

¹⁴ Tatjana PUŠKADIJA RIBKIN u članku donosi hrvatski prijevod opsežnoga popisa crkvenih predmeta (posuđa, ruha, slikâ) koji su po ukidanju pavlinskoga samostana 1786. godine kao »višak« bili prevezeni u Budim, te onih koji su ostali u crkvi. Temeljem usporedbe s popisom u Inventaru iz 1773. godine autorica zaključuje: »Uspoređujući popis paramenata i drugih predmeta u crkvi Uznesenja Marijina za isusovačkog razdoblja, uključujući i imovinu već prije spomenutih kongregacija i bratovština s onim pavlinskog reda ne bi se moglo reći da je za pavlinskog razdoblja nabavljeno nešto bitno novoga, vjerojatno jer je i zatečenoga bilo u dovoljnim količinama.« Tatjana PUŠKADIJA RIBKIN, *nav. dj.*, 2001., str. 206., 210 – 216.

tivne imovine (u novcu). Navodi se i popis knjigâ, pri čemu su posebno istaknute one hrvatskih autorâ.¹⁵

Spomenuti inventar sastavljen je između 12. listopada 1773. i 30. siječnja 1774. godine pod nadzorom grofa Franje Patačića i Žigmunda Komaromyja kao predstavnika svjetovne, te zagrebačkoga kanonika Antuna Pulaja kao predstavnika crkvene vlasti. Njegovi uvezeni primjerci zatim su pohranjeni u Arhive Hrvatskoga kraljevskoga vijeća i ukinutoga varaždinskoga kolegija, a danas se oba čuvaju u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.¹⁶

Opsežni tekst na pisan latinskim, te manjim dijelom njemačkim jezikom,¹⁷ obuhvaća sve posjede kolegija te donosi opise na njima zatečenih građevinâ (izuzev crkve Uznesenja Marijina, kapele Njemačke kongregacije, gimnazije i Zakmardijeva konvikta) i pripadajuće pokretne imovine. Opis zgrade sâmog kolegija slijede oni isusovačkih posjedâ sa zatečenim građevinama, ali i zanimljivim podatcima o službenicima i podložnicima na području grada Varaždina, Sv. Ilije, Zavrča, Kučana, Potočca i Ivanca, te konačan zbroj godišnjih prihoda kao i novčanih i naturalnih izdatakâ za službenike na pojedinim imanjima (upravitelja Antun Kezej, bačvara i sobara u kolegiju; špana, dva šumara, gazdaricu, kočijaša, pastira, služavku i svinjara na dobru Kučan; vincilire u vinogradima Zavrč, Selce i Skrovnik).¹⁸ Navedene su zatim novčane svote (*Activa Collegii*) pohranjene u bečkim novčarskim zavodima,¹⁹ kod privatnih osoba u Hrvatskoj i Slavoniji, te u sâmom kolegiju.²⁰ Slijede dugovanja (*Pasiva Collegii*) prefektu varaždinske pošte, Seminaru (*Zakmardijevu konviktu*), Kongregacijama Blažene Djevice Marije te Muke i smrti Kristove, Zagrebačkom kolegiju, središnjoj blagajni Austrijske provincije u Beču, Gradu Varaždinu i nizu obrtnikâ. Kao imovina crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije (*Status activus Ecclesiae B. V. M. in Coelos assumptae*), uz

¹⁵ Usp. Tatjana PUŠKADIJA RIBKIN, *nav. dj.*, 2001., str. 199 – 200, 209.

¹⁶ HDA, Hrvatsko kraljevsko vijeće; Acta Consilii Regni Croatici, Fasc. 163 (1774.) No. 20; *Comes Patachich Franciscus de Negotio Iesuitarum & Bonorum eorundem Conscriptioe Varasdinensis Colegij; Isusovački samostani, Varaždin; Acta Collegii Varasdinensis, Fasc. XXIX. (XXIV.); Conscriptio universorum Collegii Varasdinensis abolitae Societatis IESU Immobilium Bonorum, prout et rerum mobilium, omniumque ejusdem Effectum Inventarium.*

¹⁷ Obseg teksta iznosi 118 numeriranih stranica.

¹⁸ Anton Kezej Administrator, Vietor, Spaciammarius, Spanus, Duo Sylvani, Alodiatrix, Auriga, Boarius, Ancilla, Subulcus, Vimicolae. Usp. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, *nav. dj.*, p. 31.

¹⁹ *Viennae in Locis publicis (Officium Salis* – ukupno 6000 Rajnskih florena; *Banco Civitatis* – ukupno 12950 Rajnskih florena; *Regia montanistica cassa* – 300 Rajnskih florena; *Banco Regium* – 9108 Rajnskih florena i 42,5 krajcara). Usp. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, *nav. dj.*, p. 33.

²⁰ Riječ je o svotama od 2900 Rajnskih florenâ kod grofa Josipa Keglevića, ukupno 2500 Rajnskih florenâ kod nasljednika grofa Josipa Draškovića te 4000 Rajnskih florenâ kod podžupana Požeške županije Ivana STRIŽIČA. Usp. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, *nav. dj.*, p. 34 – 35. Usp. također: Tatjana PUŠKADIJA RIBKIN, *nav. dj.*, 2001., str. 200 – 201.

udio nepoznatih darovatelja iz 1651. godine u iznosu od 1000 Rajnskih florenâ, poimence su navedene donacije varaždinskoga građanina Nikole Bedekovića, grofa Nikole Zrinskoga i njegove udovice, udovice grofa Honorija Trauttmansdorffa, plemkinje Helene Ručić [rođene Patačić], kmeta Ivana Salaja, Magdalene Martenberg, grofice Magdalene Drašković [rođene Nadasdy], Baltazara Patačića, nasljednikâ gospodina Špoljarića, grofa Garbrijela Erdedskoga (egerskoga biskupa) i varaždinskoga građanina Neustatera.²¹

Iako je opis crkve Uznesenja Marijina, kako je spomenuto, izostavljen, detaljno je njemačkim jezikom i pismom popisano brojno srebreno crkveno posuđe, misno ruho i ostali tekstil, pa čak i ženske oprave,²² sukladno onodobnoj praksi očito namijenjene kasnijem prekrajanju.²³ Uz njih su svečanu dojamu liturgijskih slavlja i procesija nesumnjivo pridonosili i predmeti zabilježeni u posjedu Đačke Marijine kongregacije i Bratovštine muke i smrti Kristove,²⁴ poput srebrenih i svilenih stjegova (*labarum*), dvaju srebrna oltarića i kipa Blažene Djevice Marije, posrebrnenih svijećnjaka te skupocjenih svilenih zavjesa za tabernakul (*conopæum*) i zaslonâ za zidove (*peristromata*) kojima se prigodom svetkovina bratovštinskih blagdana ukrašavalo cijelu crkvu.²⁵ Zanimljiv je i spomen sedam komičnih kostima (*vesticulæ comicæ*) koje je, uz druga odijela za procesije posjedovala Marijina kongregacija.²⁶ Uz niz srebrenih i pozlaćenih premeta (n.pr. dragocjena pokaznica, kaleži, relikvijari-piramide, kanonske tablice) materijalnu snagu Bratovštine muke i smrti Kristove potvrđuje pak napomena kako se kod neimenovana zagrebačkoga zlatara za nju upravo izrađuje čak šest srebrenih svijećnjaka dijelom plaćenih srebrom a dijelom svotom od 1058 Rajnskih florena i 29,5 krajcara.²⁷ Iako

²¹ Usp. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, *nav. dj.*, p. 37 – 38. Usp. također: Tatjana PUŠKADIJA RIBKIN, *nav. dj.*, 2001., str. 203 – 204.

²² *Frauen Kleider*. Usp. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, *nav. dj.*, p. 44.

²³ O tome vidi: Vanda PAVELIĆ WEINARD, »Ostavljam moju črnoga baršuna halju...«. *Povijesne tkanine u svetičkom kraju*, u: *Kaj*. Časopis za kulturu i prosvjetu, god. X., 1977., br. 9 – 10, str. 32 – 36.

²⁴ Usp. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, *nav. dj.*, p. 45 – 48. O spomenutim kongregacijama i njihovoj imovini vidi: Miroslav VANINO, *nav. dj.*, 1987., str. 428 – 441, 447 – 454.

²⁵ *Conopæum (canopeum)* kao dio opreme svetohraništa navodi: Dragutin KNIEWALD, *Liturgika*, Zagreb, »Tipografija d.d.«, 1937., str. 107. Latinski izraz *peristormata* (koji Miroslav Vanino prevodi *šarenica*) u Sušnik – Jambrešićevu rječniku (1742.) objašnjen je kao »*Szteno-zaszlon, Zido-zásztor*«. Andrija Jambrešić – Franjo Sušnik, *LEXICON LATINUM INTERPRETATIONE ILLYRICA, GERMANICA, ET HUNGARICA LOCUPLES, IN USUM POTISSIMUM STUDIOSÆ JUVENTUTIS DIGESTUM, AB ANDREA JAMBRESSICH SOCIETATIS JESU SACERDOTE CROATA ZAGORIENSI, ZAGRABÆ*, Typis Academicis Societatis Jesu, per Adalbertum Wilh. Weseli Anno 1742., (pretisak: Zagreb, Zavod za hrvatski jezik Hrvatskog filološkog instituta, 1992.), str. 702.

²⁶ Miroslav VANINO (1987.) navodi kako je Kongregacija svojedobno dala sašiti odijela za dramske prizore koji su se ponekada održavali u sklopu pokajničkih ili bičevalačkih procesija. Usp. Miroslav VANINO, *nav. dj.*, 1987., str. 434.

²⁷ O njima izvješćuje Miroslav VANINO, *nav. dj.*, 1987., str. 453 – 454.

su nadživjele ukidanje isusovačkoga reda obje bratovštine dokinute su krajem XVIII. stoljeća u sklopu reformi Josipa II., te su njihovi najvredniji predmeti izgubljeni. Zaključujući poglavlje o Đačkoj Marijinoj kongregaciji u kojem se osvrnuo i na vrijedni srebreni stijeg i kip Blažene Djevice Marije, Miroslav Vanino mogao se tek zapitati: »Kamo je dospio taj stijeg i srebreni Gospin kip nakon što je samodržac Josip II. ukinuo kongregaciju?«.²⁸

Uz opise pojedinih zgradâ u Varaždinu i na posjedima kolegija, kao prilog *povijesti svakodnevnice* osobitu pozornost privlače popisi pokretninâ zatečenih u sobama, blagovaonicama, kućnim kapelicama, radionicama, spremištima kao i detaljni opisi imanjà koja su tvorila svojevrstu gospodarsku podlogu bogate i glasovite kulturno-umjetničke baštine varaždinskih isusovača.²⁹ Vrijednim se stoga čini – na temelju navedenih arhivskih podataka, kao i saznanjà iznesenih u ranijoj literaturi – pokušati pristupiti svojevrstoj *virtualnoj restituciji* barem nekih od povijesnih cjelinâ u na području grada Varaždina.

U razumijevanju opisa kolegijskoga kompleksa uvelike pomažu tlocrti koje je u budimpeštanskom Državnom arhivu (1975.) pronašla Đurđica Cvitanović.³⁰ U vrijeme njihova nastanka zgrada kolegija bila je teško oštećena u velikom požaru (1776. godine) te je vjerojatno kako je najveći dio inventara zatečen u popisu 1773. tada već bio uništen. Izuzetak predstavlja deset slikâ koje su neposredno po uki- nuću kolegija dospjele u varaždinski uršulinski samostan te još dvije, sačuvane u franjevačkom samostanu.³¹ U fundusu varaždinskoga Gradskoga muzeja čuva se opisna knjiga Marijine kongregacije s naslovnim listom ukrašenim vedutom Va-

²⁸ Miroslav VANINO, *nav. dj.*, 1987., str. 441.

²⁹ Više o pojmu povijest svakodnevnice (*Alltagsgeschichte*) u suvremenoj historiografiji vidi u uvodnom dijelu članka: Anna Maria GRUENFELDER, *Senjski uskoci u »povijesti svakodnevnice«*, u: *Senjski zbornik*, br. 28, 2001., str. 105 – 128.

³⁰ Nacrte je u sklopu priprema za obnovu nakon požara 1776. godine izradio varaždinski tesarski majstor Simon Ignaz Wagner. Usp. Đurđica CVITANOVIĆ, *nav. dj.*, 1975., str. 232 – 237. Usp. također: Ivy LENTIĆ KUGLI, *nav. dj.*, 1988., str. 11 – 20 (s pridodanim nacrtima zidarskoga majstora Johanna Michaela Taxnera).

³¹ U uršulinskom samostanu nalaze se slike *Sveti Ivan Evangelist* Johanna Georga Millera (1708.), *Srce Isusovo na prijestolju* (kraj XVII. st.), *Sveti Ignacije Loyolski s Bogorodičom* (XVIII. st.), *Sv. Franjo Ksaverski s globusom* (XVIII. st.), *Sv. Franjo Ksaverski u molitvi* (XVIII. st.) *Sv. Alojzije Gonzaga* (XVIII. st.), *Sv. Alojzije Gonzaga* (XVIII. st.), *Sv. Stanislav Kostka* (kraj XVII. st.), *Sv. Aleksij* (XVIII. st.) i *Vizija sv. Petra Kanizija* (XVIII. st.), a u franjevačkom *Sveti biskup s pokaznicom* (XVIII. st.) i *Sv. Ivan Nepomuk* (XVIII. st.) – djela neznanih austrijskih slikara. Usp. Ivy Lentić Kugli, *Sakralno slikarstvo hrvatskih isusovača*, u: AA.VV., *Isusovačka baština u Hrvata*. U povodu 450-te obljetnice osnutka Družbe Isusove i 500-te obljetnice rođenja Ignacija Loyole, Zagreb, Muzejsko-galerijski centar, 1992., str. 61 – 76; katalog, str. 291 – 311 (62, 70; 297 – 298). Usp. također: Mirjana DUČAKIJEVIĆ, «Slikarsko i kiparsko djelo u uršulinskom samostanu i crkvi Rođenja Isusova», u: AA.VV., *Varaždinske uršulinke 300 godina od dolaska u Varaždin*, Varaždin, Gradski muzej Varaždin – Uršulinski samostan u Varaždinu, 2003., str. 95 – 112 (99).

raždina, radom mjesnoga slikara Sigismunda Kappa iz 1732. godine, te niz svetih sličićâ (bakrorezâ) čija ikonografija jasno upućuje na isusovačku provenijenciju.³²

Prema opisu iz 1773. godine [prilog I.], kolegij je građen u obliku ključa (*ad formam clavis*) te je okružen ogradnim zidom koji opasuje prostor od 2315 bečkih četvornih hvati.³³ Pod cijelom se građevinom prostirao podrum podijeljen u tri odjeljka različitih veličinâ namijenjena pohrani vina i raznih plodinâ, a na tavanu se, pod krovom od kamenih pločicâ, čuvalo žito. Već Rudolf Horvat navodi podatak kako je između 1671. i 1673. godine zgrada varaždinske isusovačke rezidencije, kao prva u gradu, bila prekrivena kamenim pločicama (škriljavcem). Njih je, sukladno ugovoru sa superiorom Kristoforom Stadlmayerom, izradio majstor Matija Kamenigg, podanik grada Schleiniza u Štajerskoj.³⁴ Ovaj je pokrov vjerojatno bio ponovno iskorišten kada je, neposredno po formalnom uzdignuću rezidencije na status kolegija, graditelj Jakov Schmerleib iz Leibnitza podigao novu kolegijsku zgradu (1679. – 1691.).³⁵

U prizemlju – s primarnom gospodarskom namjenom – nabraja se pet soba za družinu, vratare i ostale sluge, te za stvari iz pekare kao i bačvarske i stolarske radionice. U dvije zasebne komore bio je pohranjen različit namještaj (*supellectilibus*). U prizemlju su usto bili smješteni smočnica, kuhinja i blagovanica (refektorij).

Na prvome katu nalazilo se dvanaest većih i manjih sobâ za redovnike, među kojima se raznolikošću namještaja i sitnijega inventara isticala t.zv. rektorova soba [prilog II.], koju je – nakon djelovanja u argentinskoj Córdobi, Buenos Airesu i Montevideu – kao posljednji u nizu rektorâ varaždinskoga kolegija koristio o. Nikola Plantić (1719. – 1799.).³⁶

Iz popisa pokretne imovine saznajemo kako su prozori ove sobe bili zastrti bijelim, a vrata zelenim zavjesama dok su na zidovima visjele tri slike i osam grafika. U dva ormara, od kojih je manji imao jedanaest, a veći (ormar-tabernakul)

³² Usp. Ivy LENTIĆ KUGLI, *nav. dj.*, 1992., str. 309 – 311 (kat. 108 – 109, 112 – 125).

³³ *Orgias quadratas*. Od početka XVII. stoljeća dužina bečkoga hvata (*klafter*, lat. *orgia viennensis*) iznosio je između 1894,89 i 1896,61 mm. Bečki četvorni hvat u hrvatskim izvorima javlja se pak pod nazivom *orgia quadrata viennensis* ili samo *orgia quadrata*. Usp. Zlatko Herkov, *Prinosi za poznavanje naših starih mjera za dužinu i površinu* (I. dio), u: *Zbornik Histojskog instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, sv. VII., 1974., str. 61 – 151 (73, 120).

³⁴ Usp. Rudolf HORVAT, *nav. dj.*, 1993., str. 201; Ivy LENTIĆ KUGLI, *nav. dj.*, 1988., str. 6 – 7.

³⁵ Usp. Rudolf HORVAT, *nav. dj.*, 1993., str. 203; Mira ILIJANIĆ, *nav. dj.*, 1999, [1977.], str. 248; Ivy LENTIĆ KUGLI, *nav. dj.*, 1988., str. 6 – 7.

³⁶ O ocu Nikoli Plantiću, njegovu boravku u Južnoj Americi, te glasinama koje su ga povezivale s pobunom Guarana indijanaca i navodnim proglašenjem paragvajskim kraljem vidi: Miroslav VANINO, *Nikola Plantić paragvajski kralj. Osvrt na jednu mistifikaciju*, Zagreb, 1938.

čak dvadeset i sedam ladicâ raspoređenih oko središnje platforme (*pulpito*),³⁷ nabrajaju se međusobno izmiješani predmeti koji živo oslikavaju pojedine aspekte privatnoga i javnoga života varaždinskih isusovacâ. Brojni svežnjevi metalnih raspelâ, križićâ, kronicâ, medaljâ (ponekad izmiješanih s nakitom, t.j. prstenima i naušnicama),³⁸ nabožnih sličićâ, malih i velikih katekizamâ te molitvenih knjižićâ,³⁹ u ladicama velikoga ormara svjedoče tako o živoj misionarskoj djelatnosti i u sjećanje dozivaju dvije slike u nekoć isusovačkoj crkvi Rođenja Marijina u Kutjehu: na onoj slovenskoga majstora Antuna Cebeja prikazan je sv. Franjo Regis kako okupljenoj djeci dijeli raznobojne svete sličice koje, skupa s jednostavnim kronicama, izviruju i iz torbe ovješene o svečevu ramenu. Isusovačkom svetcu kao da pomažu dva lebdeća *putta*, noseći košaricu s križićem, kronicama i molitvenim knjižićama. Krunice dijele i isusovci prikazani pred vedutom zagrebačkoga Gradeca pod zaštitom sv. Ignacija Loyolskoga, u donjem dijelu oltarne pale neznanoga bečkoga majstora u istoj crkvi.⁴⁰ Kao i na kutjevačkim slikama i varaždinske su svete sličice bile obojane (*Illuminatæ icunculæ*),⁴¹ tiskane (grafike; *Icunculæ impressæ*), ali i slikane na staklu (*Icunculæ in vitris*), na pergameni (*in membrana*), bakru (*in cupro*), a za neke se izričito navodi kako su samostanski (*Icunculæ laboris claustralis*) ili rad časnih sestara (*in pergameni laboris monialium*;

³⁷ O ovom tipu ormara (s primjerima iz Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu) vidi: Josip Matasović, *Zagrebački kućni namještaj polovinom XVIII. stoljeća*, u: *Narodna starina*, knj. IV., 1925., str. 46 – 78 (50). Da su slična stolarska djela izrađivali i domaći majstori svojim je istraživanjima potvrdio Ivo Lentić (1969.): »[...] vidljivo je da su i predmete kućnog namještaja raskošnije izvedbe izrađivali domaći varaždinski majstori već u prvoj polovici 18. stoljeća.«. Ivo LENTIĆ, «Prilozi za istraživanje varaždinskih stolara 18. stoljeća», u: *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, god. XVIII., 1969., br. 1, str. 14 – 18 (14).

³⁸ U drugoj donjoj latici velikoga ormara: »Crucifixi plumbei in fasciculo 1; Item numismata diversa rosariis apendi solita in fasciculis 6; Annulor[um], Crucular[um], Inaurium, et diversæ speciei numismatum fasciculus 1«, u trećoj donjoj latici: »Item numismatum, et crucular[um] diversar[um] ligaturæ 6«, u četvrtoj: »Diversorum numismatum, crucular[um], rosarior[um] et his simulum dispersus cumulus 1«, u petoj: »Diversor[um] rosarior[um] magna ligatura 1«, u šestoj: »Diversorum rosarior[um] ligatra 1«, te osmoj »item diversæ sortis, et ordinis rosaria«. U prvoj gornjoj latici: »Rosaria aliquot, et numismata cum cruculis«, u drugoj: »Melior[um] rosarior[um] ligaturæ 3«, u trećoj: »Crucifixi ænei 5«, i u petoj: »Rosarium ligaturæ 2«. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, *nav. dj.*, pp. 50 – 52.

³⁹ U prvoj donjoj latici velikoga ormara: »Cathechismor[um] minor[um] fasciculus 1«, u trećoj: »Major[um] Cathechismor[um] cumulus 1«, u četvrtoj: »Cathechismorr[um] ligaturæ 4«, u šestoj: »Libelli Cathchetici, et precatorii in cumulo 1«, u osmoj: »Libelli precatorii, Cathchetici«. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, *nav. dj.*, pp. 49 – 51.

⁴⁰ Usp. Ivy LENTIĆ KUGLI, *nav. dj.*, 1992., kat. 92: Anton CEBEJ, *Sveti Franjo Regis s djecom*, 1759, ulje na platnu, 222 x 119 cm; kat. 93: Neznani bečki slikar, *Sveti Ignacije od Loyole s vedutom isusovačkog kolegija*, 1759., ulje na platnu, 222 x 119 cm. (str. 307; ilustracije na str. 196 i 197).

⁴¹ Kolorirani bakrorez s prikazom sv. Ignacija Loyolskoga, autora Theodora van Merlena i danas se čuva u *Albumu svetih sličica* u varaždinskome Gradskome muzeju. Usp. Ivy LENTIĆ KUGLI, *nav. dj.*, 1992., str. 309 (kat. 112).

Imago B. V. M. in vitro laboris monialium).⁴² Na misijske boravke van kolegija upućuje i pet ručnih svjetiljki (*lampades manuales*) koje su se čuvale u prvoj donjoj ladici velikoga ormara, kao i tri prazne torbe (*bursæ*) u manjem ormaru.

Za razliku od brojnih medaljica koje su se – kako navodi sam popisivač – obično pričvršćivale na krunice namijenjene vjernicima, vjerojatno je kako se osobnije pobude ocrtavaju u slučaju dvaju starih amuletâ, koji se u Belostenčevu riječniku (tiskan 1740.) slikovito objašnjavaju kao »vračstvo proti vsemu zlu, a najmre proti coprije«. ⁴³ Kao predmete povezane s osobnom pobožnošću – uz slike i grafike ovještene na zidovima, gotovo sigurno sakralnoga karaktera – moguće je prepoznati i, u manjem ormaru zasebno navedene, raspelo, različite relikvije te kutiju s *Brašnom sv. Alojzija* i *Papinskim voskom* (*Scatula cum farina S. Aloysis, et cera papali*), kao i loretsku svijeću pohranjenu u šestoj donjoj ladici velikoga ormara.

Vjerojatno najvažniju funkciju ove prostorije – u kojoj se za razliku od skromnije opremljenih redovničkih sobâ nije nalazio krevet – odaje spomen radnoga stola providenog sa šest ladicâ. U njima se navode dvije ure od kojih je ona veća, srebrna, bila spremljena u zelenu kutiju s čeličnim lancem, zatim četiri pečata Kolegija,⁴⁴ tri bodeža, te različita pisma koja su prilikom popisivanja bila sakupljena u jedan svežanj i prenesena u arhiv. Sa svakodnevnim administrativnim poslovima svakako je povezana i *machina* za kolegijske pečate (*Machina pro Sigillo Collegii*) s pet ladicâ u kojima su se, između ostaloga, nalazili i formulari za svjedodžbe učenika varaždinske gimnazije. Osim svote od 182 Rajnska florenâ i 35 krajcarâ (uključujući i dva holandska zlatnika; *Holandicis aureis*) navedene na samom početku opisa prostorije, praktični aspekt rektorove službe daje naslutiti i niz dugih predmetâ poput ploče za brojenje novca (*Tabula pro numeratione pecuniæ*), različitih računâ odnosno namirâ, prazne škrinje za pohranu novca i

⁴² U prvoj donjoj ladici velikoga ormara navode se tako: »Illuminator[um] Icuncular[um] fasciculi 3; Icuncularum in vitris paria 2; Icuncular[um] aliar[um] in membrana duodena 1; Diversissimar[um] icuncular[um] impressar[um] fasciculi 5«, u četvrtoj donjoj ladici: »Diversar[um] vitrear[um] vcuncular[um] iumulus 1; Aliar[um] in cupro cumuli 4«, u petoj: »Icunculae in vitris 3; Icuncula in pergamenno laboris monialium 1«, u šestoj: »Imago B. V. M. in vitro laboris monialium«, u sedmoj: »Imaginu[m] major[um] ligaturæ 3; Imaginum minor[um] hic inde dispersar[um] in unum compositus cumulus 1«. Zatim u četvrtoj, petoj i šestoj gornjoj ladici: »Icunculae æqvales«, »Icunculae laboris clustralis«, te »Imagines æqvales 2«. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, *nav. dj.*, pp. 49 – 52.

⁴³ »Amuletum, ti. g. n. 2. *Vrachtoo proti vszemu zlu, â nymre proti czoprie.*«. Ivan BELOSTENEC, *GAZOPHYLACIUM SEU LATINO – ILLYRICORUM ONOMATUM ÆRARIUM, ZAGABRIÆ, Typis Joannis Baptistæ Witz, Incliti Regni Croatiae Typographi. In Anno Domini M.DCCXII. [1740.]*, (pretisak: Zagreb, Liber – Mladost, 1972. – 1973.; faksimilni pretisak: Zagreb, Stari grad, 1998.) str. 86.

⁴⁴ U varaždinskom Gradskom muzeju danas se čuva manji željezni pečatnjak prefekture zagrebačkoga isusovačkoga kolegija iz XVIII. stoljeća. Usp. Mijo KORADE, »Vjerski, odgojni i književni rad Družbe Isusove«, u: AA.VV., *Isusovačka baština u Hrvata. U povodu 450-te obljetnice osnutka Družne Isusove i 500-te obljetnice rođenja Ignacija Loyole*, Zagreb, Muzejsko galerijski centar, 1993., str. 21 – 40 – Miroslav KLEMM, kat. 447, str. 264.

četiri jednostavne torbice za novac, dvije vage za zlato, kamena za iskušavanje srebra s ostatcima kovine (*Lapis pro argento probando cum arciculis argenteis*), te uz njega spomenuta srebrenoga prstena sa zelenim kamenom. Budući da se ne spominju kao dio svote novca navedene na početku opisa sobe, kutija sa šezdeset starih bakrenjakâ i dvadeset i četiri komadâ različitoga srebrenoga i bakrenoga novca van uporabe, navode na pomisao o numizmatičkim sklonostima njihova posjednika. Zanimljiv detalj predstavljaju i u bakru urezani grbovi velikaških obitelji Draškovićâ i Nadásdyâ koji se – u komadima (*in frustis*) – također navode u manjem ormaru, očito primarno namijenjenom pohrani vrjednijih predmetâ. Moguće je pretpostaviti kako su ovi grbovi potjecali iz vremena grofa Ivana IV. Draškovića i njegove supruge Marije Magdalene rođene Nadásdy – donatora gradnje i opremanja Loretske kapele prigradene crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije još tijekom devetoga desetljeća XVII. stoljeća.⁴⁵

Osobnu stranu života isusovačkih redovnika oslikava niz uporabnih predmetâ kakvi se u XVIII. stoljeću zatiču i u domovima drugih pripadnikâ viših društvenih slojevâ. U manjem ormaru nalazila su se tako tri para naočala (*Ocularia*) koje već Ivan Belostenec (1740.) naziva očalima, dodajući im i izraz očni vrač (*Ocularius*),⁴⁶ a u kasnijem Sušnikovu i Jambrešićevu riječniku (1742.) pridružen im je i očalo-delavec (*Faber ocularius*; kod Belostenca još opisno preveden kao »ki očali dela«).⁴⁷ Uzme li se u obzir Belostenčevo objašnjenje pojma *Perspectiva* kao »Gledo-nauk«, ali i »dalko gledno, ili vidno steklo«,⁴⁸ optička pomagala (durbini) kriju se i iza navoda »*Perspectivum majus 1; d[ett]o minora fracta 2*«. U prvoj donjoj ladici velikoga ormara spominje se nekolicina predmetâ očito namijenjenih osobnoj higijeni i zdravlju: metlica (vjerojatno za čišćenje odijela), pet novih škarica, dvije britve u zajedničkoj futrolji sa žličicom od kositra i lima, te četiri *instrumenta* za čišćenje zubâ (*Instrumenta pro purgandis dentibus*). U nastavku se navode i dva

⁴⁵ O donatorskoj ulozi Ivana IV. i Marije Magdalene Drašković te gradnji i opremanju Loretske kapele vidi: Danko ŠOUREK, »Loretska (lauretanska) kapela uz crkvu Uznesenja Bl. Djevice Marije u Varaždinu«, u: AA. VV., *800 godina slobodnog i kraljevskog grada Varaždina 1209. – 2009.* Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog 3. i 4. prosinca 2009. godine u Varaždinu, uredili: M. ŠICEL, S. KAŠTELA, Zagreb – Varaždin, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, 2009., str. 687 – 704.

⁴⁶ »*Ocularia æ. f. Ochna radoszt trava. Bot. 2. in pl. Ocularia, orum. n. ochali*«, »*Ocularius, ii. m. Ochni vrach. Cæs. 2. ocularius faber, ki ochali dela.*«. Ivan Belostenec, *nav. dj.*, 1740., str. 836.

⁴⁷ »*Ocularius, a, um. Vid. Ocularis. Faber ocularius. Ochalo-delavec.*«. Andrija JAMBREŠIĆ – Franjo SUŠNIK, *LEXICON LATINUM INTERPRETATIONE ILLYRICA, GERMANICA, ET HUNGARICA LOCUPLES, IN USUM POTISSIMUM STUDIOSÆ JUVENTUTIS DIGESTUM, AB ANDREA JAMBRESSICH SOCIETATIS JESU SACERDOTE CROATA ZAGORIENSI, ZAGRABLE, Typis Academicis Societatis jesu, per Adalbertum Wilh. Weseli Anno 1742., (pretisak: Zagreb, Zavod za hrvatski jezik Hrvatskog filološkog instituta, 1992.), str. 632.*

⁴⁸ »*Perspectiva, æ. f. p. p. Gledo-navuk, Mathem. 2. dalko gledno ili vidnossteklo. id.*«. Ivan Belostenec, *nav. dj.*, 1740., str. 905.

mala zrcala te tablica za pisanje, a malo zatim i dva skupa od po dvanaest gumbâ. O svjetovnijoj strani života varaždinskih isusovaca, usporedivoj s navikama tadašnjih plemićâ i velikašâ svjedoče i ploča za igru (*Fritillus*),⁴⁹ te jušna zdjela od tada popularne majolike,⁵⁰ zatečeni na platformi velikoga ormara. Uz kućne račune, tu se nalazio i limeni (putni) svijećnjak i vaga s utezima od pola libre, a na redovničku je strogost podsjećala tek malena slika sv. Franje Ksaverskoga. Spomenuta je vaga mogla poslužiti za vaganje različitih začina koji se, spremljeni u dvije kutije i u papirnate omote, navode nad platformom. Na vrhu je ormar – očito s posebnom pozornošću – u zasebnoj kutiji bilo spremljeno osam porculanskih šalicâ za kavu, a pridružene su im još i četiri šalice od jeftinije majolike te pripadajuće žličice od slitine bakra i zlata (*orichalcum*). Bliže svakodnevnom doseg, u uzidanome ormaru, nalazile su se pak dvije boce za voćni liker (*Rosolio*) i jedna čaša za piće – prema navici onoga vremena vjerojatno namijenjena većem broju osoba.⁵¹

Osim spomenutih ormara i radnoga stola, u rektorovoj su se sobi nalazila još dva jednostavna stolića te šest stolicâ, a raskošnijem dojmu pridonosila je posuda od slitine srebra i olova (*stannum*) te kotlić za posvećenu vodu od istoga metala, kao i dva barometra ovješena o zid.

Na prvome je katu bila smještena i kućna kapelica (*Capella domestica*), te arhiv, a na drugome katu još četrnaest sobâ i knjižnica. Dok su zasebne prostorije u funkciji arhiva i knjižnice – razumljivo – bile osobitost samoga kolegija, kućne kapelice zatičemo i u građevinama na isusovačkim posjedima u Vinici,⁵² Zavrču,⁵³ te u vinogradu *Kod Križa* (*ad Crucem*).⁵⁴ U raskošnije uređenoj kapelici varaždin-

⁴⁹ »Fritillus, li. g. m. 2. tabula lusoria. Tabla, ali poszuda za igranje koczkami. Juv. v. Pyrgus. n. 2.«. Ivan BELOSTENEC, *nav. dj.*, 1740., str. 584. »S' tabla na kojusze z-koczkami igra, ali: nakojisze kotacheczki potesu.«. *Lexicon Latinum, nav. dj.*, 1742., str. 322. Još jedna ovakva igra nalazio se na vrhu istoga ormara.

⁵⁰ Kao osobito rasprostranjenu tijekom XVIII. stoljeća Josip Matasović (1925.) spominje uvoznju, talijansku i istarsku šarenu majoliku. *Usp. Josip MATASOVIĆ, nav. dj.*, 1925., str. 51.

⁵¹ Osvrćući se na kulturu blagovanja *galantnoga*, XVIII. stoljeća, Josip Matasović navodi: »Teško da je bilo i za svakoga (pri većem broju) i čaša posebice. Uopće, čaše za vrijeme jelanijesu stajale na stolu, kao ni pića, osim kada nije bilo slugu. Svako gost je morao piće sam izabrati i uvijek zaiskati.«. Josip Matasović, *Iz galantnog stoljeća*. *Kulturohistorijski fragmenti*, knjiga prva, Zagreb, St. Kugli – Knjižara Kraljevskog sveučilišta i Jugoslavenske akademije, 1921., str. 165.

⁵² *Usp. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, nav. dj.*, p. 12, 105. Kapelica se nalazila u zasebnoj prostoriji na prvome katu, a u njoj opisan oltar Blažene Djevice Marije s šest manjih slika mogao bi upućivati na arhaičan tip krilnoga retabla.

⁵³ *Usp. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, nav. dj.*, p. 16, 106. Kapela s oltarom posvećenim sv. Josipu ovdje se je nalazila u jednoj od sobâ.

⁵⁴ *Usp. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, nav. dj.*, p. 7, 107. U skromnijoj, drvenoj građevini oltar Blažene Djevice Marije s šest manjih skulptura nalazio se u velikoj sobi, te je – poput n.pr. sačuvanoga kućnoga oltara u dvorcu Donja Bedekovčina (1780.) – bio zatvoren dvokrilnim vratima. Pri takvom, praktičnom, rješenju otvaranjem vratnica prostorija s oltarom privremeno bi preuzimala funkciju

skoga kolegija [prilog III.] nalazio se drveni oltar posvećen sv. Alojziju Gonzagi s kojega, s obzirom na karakterističan format, najvjerojatnije potječe istoimena pala sačuvana u uršulinskom samostanu.⁵⁵ Kapela je bila opremljena i dvjema drvenim svijećnjacima, starim svilenim zidnim zaslonima (*peristromata*) te svime potrebnim za služenje mise, a na njezinim je zidovima visjelo čak devet slikâ.

U hodniku prvoga kata visjelo je šesnaest slikâ i grafikâ,⁵⁶ a u onome drugoga kata njih još petnaest.⁵⁷ Na stubištu – gdje se do danas očuvao dio nekoć znatno obuhvatnije štuko-dekoracije s nekolicinom ikonografskih motivâ koji jasno upućuju na Bogorodicu (*Mojsije i gorući grm, Djevica s jednorogom, Žrtvenik u Hramu, Zrcalo bez odraza*)⁵⁸ – nalazio se oltar posvećen Uznesenju Blažene Djevice Marije s četiri drvena svijećnjaka.⁵⁹ Za razliku od rektorove sobe, kapelice i hodnikâ, zidove skromnih redovničkih sobâ (čiji se namještaj uglavnom sastojao tek od kreveta s madracem i posteljinom, ormara, stola i pokoje stolice) resila je tek par slikâ,⁶⁰ a uz ormare i škrinje za pohranu spisâ, te jedan mač (!), nekoliko slikâ spomenuto je i u prostoriji arhiva.⁶¹

Na neke od brojnih naslovâ popisanih u knjižnici varaždinskoga isusovačkoga kolegija u svojim su se radovima osvrnuli Tomo Matić (1940.) i Tatjana Puškadija Ribkin (2001.).⁶² Tomo Matić navodi i mehaničke instrumente zatečene u

kapele. Usp. Vladimir MARKOVIĆ, *Barokni dvorci Hrvatskog zagorja*, Zagreb, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1995. [1975.], str. 41, 73; Mladen OBAD ŠČITAROCI, *Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja*, Zagreb, Školska knjiga, 1993., str. 324 (ilustracija na str. 326).

⁵⁵ Nepoznati austrijski slikar, *Sveti Alojzije Gonzaga*, XVIII. st., ulje na platnu, 87,5 x 61,5 cm. Usp. Ivy Lentić Kugli, *nav. dj.*, 1992., str. 297 (kat. 64). Usp. također: Mirjana DUČAKIJEVIĆ, *nav. dj.*, 2003., str. 99.

⁵⁶ »Imagines partim pictæ, partim papyraceæ perietibus affixæ.«. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, *nav. dj.*, p. 55.

⁵⁷ »Imagines 15.«. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, *nav. dj.*, p. 56.

⁵⁸ O ikonografskoj interpretaciji i prijedlogu atribucije štukatura u nekadašnjem kolegiju vidi: Miroslav KLEMM, *Štuko dekoracije stubišta sjevernog krila nekadašnjeg isusovačkog kolegija u Varaždinu*, u: *Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin*, br. 8, 1988., str. 33 – 44; Isti, *Umjetnosti štukatura u Varaždinu*, u: *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin*, 6 – 7, 1994., str. 37 – 42.

⁵⁹ »Ara B.V.M. in Coelos Assumptæ 1; In qva candelabra lignea 4.«. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, *nav. dj.*, p. 56.

⁶⁰ Tri slike u sobi kraj arhiva i isto toliko u sobama pod brojevima 8 i 16 na drugome katu. Usp. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, *nav. dj.*, pp. 54, 55.

⁶¹ »In Archivo; Armarium majus in diversos loculos, et ladulas subdivisum diversis literalibus instrumentis plenum qvor[um] Elenchus in separato corpore continent. 1; Cistæ sparsim collocatæ vacuæ 3; Machina cum 4 ladulis conservandis scriptis accommodata 1; [...] in qvo æq[ualis] diversa scripta 1; Armariolum vacuum 1; [...] Gladius ordinarius 1; Pocula coronata 2; Partim mappæ, partim imagines 8; In reliqvo diversi libri et libelli, item fragmenta diversorum scriptor[um], qvibus totum fere archiv[um] conspersum conspicit.«. HDA, Acta Collegii Varasdinensis, *nav. dj.*, p. 54.

⁶² Usp. Tomo MATIĆ, *nav. dj.*, 1940., str. 52 – 53 i dalje; Tatjana PUŠKADIJA RIBKIN, *nav. dj.*, 2001., str. 209 – 210.

knjižnici. Ove je naprave [prilog IV.], čini se, moguće dovesti u vezu s nastavnom reformom koju je – posredstvom Hrvatskoga kraljevskoga vijeća – Bečki Dvor nastojao nametnuti isusovačkim gimnazijama neposredno prije ukinuća Reda. O s time povezanoj prepisci Hrvatskoga kraljevskoga vijeća i zagrebačkoga biskupa s jedne te rektorâ varaždinskoga kolegija s druge strane, koja se otegnula od 1769. do 1773. godine, opsežno izvješćuje Miroslav Vanino (1987.).⁶³ Uz ostale zahtjeve (usvajanje bečke gimnazijske norme, uvođenje nastave epistolarnoga stila umjesto poetike, uvođenje njemačkoga kao nastavnoga jezika u nižim razredima i s time povezano imenovanje odgovarajućega nastavnika njemačkoga jezika, te popravak školske zgrade na teret kolegija) od varaždinskih se isusovaca tražilo i da gradske obrtnike podučavaju mehanici. Za to je pak bilo potrebno izraditi ili nabaviti neophodne sprave od kojih se postupno trebao oformiti svojevrsni muzej. Voditelj ove »prve hrvatske obrtničke škole« bio je isusovac Antun Raisp – nakon 1773. godine upravitelj varaždinske gimnazije – a instrumenti zatečeni u knjižnici kolegija vjerojatno predstavljaju začetak muzeja koji je Raisp nastavio upotpunjavati i tijekom kasnijih godinâ.⁶⁴ Riječ je o mikroskopu u staklenoj kutiji, električnoj te pneumatskoj napravi s njihovim pripadnostima, *dioptri* od slitine bakra i zlata (*orichalcum*),⁶⁵ mjernom lancu, različitim utezima, staklenoj ploči za crtanje i šest staklenih cijevi otvorenih na jednome kraju (menzure).

Gospodarska svakodnevica, i fizički udaljena od učenoga ozračja knjižnice i maloga muzeja, odvijala se u prizemlju i na prostranom dvorištu kolegija. Tu su, ograđene zidom, bile bačvarska radionica, staja za dvadeset konja sa zasebnom prostorijom za kočijaša, te građevina čiji je prednji dio bio namijenjen smještaju kolegijskih kolâ i kočijâ, a stražnji preši za grožđe te pohrani octa i rakije (*crematuræ*). Sve su građevne bile zidane i pokrivene drvenim daščicama (šindrom), a cijela staja i prostorija za kočijaša usto i nadsvođene. Lijevo od ulaza u kolegij sa strane gradskoga trga, pod zasebnim krovom nalazila se gostionica (*Domus Educillaris*) čije su dvije prostorije bile povezane s velikim podrumom, a s desne spremište za vrtne potrepštine.⁶⁶ Zanimljivo je da u prostoriji namijenjenoj posjetiteljima gostionice (*pro eorsim advenientibus et bibientibus*), uz tri pravokut-

⁶³ Usp. Miroslav VANINO, *nav. dj.*, 1987., str. 388 – 397.

⁶⁴ Kao Raispove akvizicije Krešimir FILIĆ (1936.) između ostaloga navodi magnetsku iglu i mjedeni astrolab. Usp. Krešimir FILIĆ, *nav. dj.*, 1937., 71. U varaždinskom gradskom muzeju danas se čuva armilarna sfera iz varaždinske gimnazije, sastavljena od mjedenih, drvenih i papirnatih dijelova. Usp. Mijo KORADE, *nav. dj.*, 1992. – Miroslav KLEMM, kat. 445., str. 264.

⁶⁵ Latinski izraz *diopra* Ivan Belostenec (1740.) tumači kao: »1. Czil na puske. 2. mera, kûmsze glubina vode meri.«. Ivan BELOSTENEC, *nav. dj.*, 1740., str. 447.

⁶⁶ Kao »2 Gass zimmer zum Wein ausschenken« i »die Garten Sachen ein Sa Saz« dvije se građevine pred ulazom u kolegij navode i u objašnjenju tlocrta nekadašnjega isusovačkoga, t.j. pavlinskoga kompleksa koji je 1787. godine izradio varaždinski tesarski majstor Simon Ignaz Wagner. Usp. Đurđica CVITANOVIĆ, *nav. dj.*, 1975., str. 236; Ivy LENTIĆ KUGLI, *nav. dj.*, 1988., str. 12.

na i jedan kvadratni stol »cum pyramidario«, popisivač navodi dvanaest grafikâ ovješanih o zidove. U susjednoj sobici nalazila su se dva ormara, stol i tri stolice, a na zidovima čak devetnaest manjih grafikâ, te – u kutu – malena skulptura sv. Ivana Nepomuka.⁶⁷

Pučkom ugođaju gostionice u vrevi trgovačkoga grada posve je oprečna profinjena sklonost užiticima u prirodi koja svoj vrhunac doseže upravo u duhom rokokoja obilježenom XVIII. stoljećiu kada: »Mladež ponire u čipkastu sjaju svoje frivolne elegancije, ali ljubi i svilenu travicu dvorskoga okoliša, voli žbunove i bosket, sluša pjesmu kosaca i zvana, ne mareći za trk vremena na koji potsjećavaju cintori s baroknim satovima.«⁶⁸ Da ljubav prema odmoru u kultiviranom prirodnom okružju nije bila strana niti pripadnicima klera pokazuje primjer Hrvatskoga kolegija u Beču koji je već 1697. godine kupio vrt u bečkom podgrađu (*Leopoldstadt*) za odmor i šetnju svojih pitomacâ, oslobodivši ih tako troškovâ plaćanja boravka u tuđim vrtovima.⁶⁹ U Inventaru iz 1773. godine o posve srodnim sklonostima pripadnikâ varaždinskoga kolegija svjedoči opis prigradskoga vrta, smještenoga uz istočno gradsko grabište. Iz njegova opsežnoga historijata zabilježenoga tijekom prve polovice XVIII. stoljeća koji bez pobliže ubikacije prenosi Miroslav Vanino (1987.), saznaje se kako je tzv. *Mandov vrt* isusovcima 1690. godine oporučno ostavio general Trauttmansdorff. Ubrzo su njegov sjeverni dio počeli prisvajati generali Slavonske krajine, te se čini kako spor oko njega nije bio razriješen niti u vrijeme nastanka spomenutoga izvješća.⁷⁰ Vanino prenosi i kako je vrt s majurom od kolegija vjerojatno bio udaljen dvadesetak minuta hoda, te su tu, od 1671. godine, »oci i magistri jednom svakog tjedna odlazili na kratki odmor.«⁷¹ Godine 1690. tu je, na mjestu ranije građevine, podignuta prostranija i udobnija kuća, te su u tom »skromnom *Tusculumu*« isusovci mogli provoditi i dva tjedna velikih školskih praznika koji su započinjali u prvoj polovici rujna. Kasnije se, međutim, kao mjesta za odmor varaždinskih isusovaca spominju imanja u Beletincu, a od 1712. do 1729. ili 1741. kada je posjed u zalogu vraćen grofu Čikulinu, u Kalinovcu.⁷² Temeljem opisa prigradskoga vrta iz 1773. godine

⁶⁷ »In Domo Educillari; Mensæ oblongæ ordinarii laboris 3; Mensa quadrata cum pyramidario 1; Scamna ordinaria 3; Imagines papyraceæ parietibus affixæ 12; Ibi in contigua camera; Antiquum armarium ordinarii laboris 1; Mesa æq[alis] ordinaria 1; Armariolum aliud muro adaptum 1; Sellæ ordinariæ 3; Imagines minores papyraceæ parietibus affixæ 19; Statua parva S. Ioannis Nepomuceni in angulo adaptata 1.« HDA, Acta Collegii Varasdinensis, *nav. dj.*, pp. 92 – 93.

⁶⁸ Josip MATASOVIĆ, *nav. dj.*, 1921., str. 124 – 125.

⁶⁹ Usp. Teodora Shek Brnardić, *Svijet Baltazara Adama Krčelića. Obrazovanje na razmeđu tridentskoga katolicizma i katoličkoga prosvjetiteljstva*, Zagreb, Hrvatski institut za povijest, 2009., str. 84, bilj. 6.

⁷⁰ Usp. Miroslav VANINO, *nav. dj.*, 1987., str. 491 – 493.

⁷¹ Miroslav VANINO, *nav. dj.*, 1987., str. 494.

⁷² Usp. Miroslav VANINO, *nav. dj.*, 1987., str. 494 – 495.

[prilog V.] moguće je pak zaključiti kako je tijekom druge polovice XVIII. stoljeća bio razriješen spor oko njegova sjevernoga dijela, te kako je on ponovno služio kao glavno mjesto za odmor varaždinskih isusovaca poprimajući, uz zadržanu gospodarsku funkciju, i neke značajke kultiviranoga perivoja.⁷³

Ukupna je površina vrta ograđenoga daskama iznosila pet rali od kojih se manji dio koristio kao oranica (na kojoj je bila zasijana pšenica) i vrt podijeljen na pravokutna polja (*Tabulas*) na kojima su bile zasađene različite voćke o kojima je brinuo vrtlar. Ostatak zemljišta bio je zasađen drvećem i voćkama, te – kako se posebno ističe – ugodan za ljetne šetnje u sjeni, ali i prikladan za ispašu triju ili četiriju kravâ. Desno od ulaza u vrt, ukopana u zemlju, nalazila se zidana ledana (*Cavea glacialis*) pod krovom od daščica,⁷⁴ a osim nje spominju se i drveni hambar pod slamnatim krovom, slično građena staja za deset kravâ i prostorom za telad, te dijelom zidana, dijelom drvena kuća (*Domus allodialis*) pod krovom od daščica.

Osobito zanimanje pobuđuje opis pravokutne drvene građevine koja se nalazila gotovo u središtu vrta. Nju je temeljem srodnih primjera, poput ljetne kuće ženskoga samostana (*Sommerhaus des Damenstiftes*; 1715. – 1716.) u tirolskome Hallu,⁷⁵ ili opisâ u domaćim arhivskim izvorima (uključujući i sâm Inventar iz 1773.), moguće prepoznati kao svojevrsni zatvoreni paviljon namijenjen kraćem boravku, druženju i blagovanju. Drvena građevina, očito duguljasta tlocrta, izdizala se na povišenom zidanom temelju, a bila je prekrivena krovom od daščica. Njezin je središnji dio cijelom širinom zauzimala velika prostorija uređena poput blagovaonice (*ad modum refectorii aptatum*) koju su sa svake strane flankirale po dvije manje sobe (komore) u kojima su se tijekom zime čuvale plodine. Pod jednom od njih smjestio se zidani, nadsvođeni podrum, a u neposrednoj se je blizini pod zasebnim krovom nalazila i zidana kuhinja sa smočnicom, opremljena svime potrebnim za pripremu hrane. Iako je dojam ovoga *paviljona* morao biti znatno skromniji od onoga koji i danas ostavlja zidana i raskošno oslikana ljetna kuća ženskoga samostana u Hallu, vrijedno je upozoriti na posve srodno tlocrtno rješenje, a čini se i funkciju, dvaju udaljenih građevinâ. Usto, ljetna kuća u Hallu

⁷³ O značenjskom odnosu pojmovâ vrt, perivoj i park, te o formiranju vrtova i perivoja u ladanjskim kompleksima na području Hrvatskoga zagorja usp. Mladen Obat Šćitaroci, *nav. dj.*, 1993., str. 21 – 32. Usp. također: Vladimir MARKOVIĆ, *nav. dj.*, 1995. [1975.], str. 68 – 69.

⁷⁴ Ova se ledana spominje već 1651. godine kada je general grof de Leslie od isusovaca tražio da je predaju vojsci. Usp. Miroslav VANINO, *nav. dj.*, 1987., str. 492.

⁷⁵ O ljetnoj kući samostana u Hallu vidi: Nikolaus GRASS, «Das Haller Damenstift und seine Kuns-tdenkmäler», u: AA.VV., *Haller Buch*. Festschrift zur 650-Jahrfeier der Stadterhebung. Innsbruck, Wagner, 1953., str. 337 – 394 (388 – 389). O iluzionističkom osliku unutrašnjosti, djelu tirolskoga slikara Caspara Waldmanna i poveznicama s hrvatskom likovnom baštinom vidi: Sanja CVETNIĆ, *Ioannes Baptista Rangger – Nazione Tirolensis*, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, br. 32, 2008., str. 225 – 236 (230).

također je smještena u ograđenu vrtu, u neposrednoj blizini gradskih zidina i samostana kojem je izvorno pripadala.

Na specifičnu namjenu danas izgubljenoga varaždinskoga objekta upućuje i popis u njemu zatečenih pokretninâ [prilog VI.] usporedivih s onima koje u sličnim vrtnim kućicama u osamnaestostoljetnome Zagrebu opisuje Josip Matasović (1925.).⁷⁶ U središnjoj prostoriji nalazilo se čak šest dugačkih stolovâ te deset klupa od kojih je njih osam bilo pričvršćeno duž zidovâ. U ormaru su se – uz noževe i ubruse – čuvala i četiri brevijara.⁷⁷ Primarno dekorativnu ulogu – kojom se uređenje prostorije vjerojatno nastojalo približiti raskošnijim dvoranama onodobnih palača – imala su četiri ormarića postavljena u uglove, te u njima smještene tri kositrene zdjele (*Canthari*). Zidove su usto krasile dvije slike, a uz njih se, između ostaloga, spominju i dva drvena svijećnjaka i kositreni lavabo na postolju. U jednoj od susjednih sobica nalazile su se tri – vjerojatno doktorske – teze u crnim okvirima,⁷⁸ dva prazna okvira (*Listæ vacuæ*)⁷⁹ za slike i četiri piramide s kulama (*Pyramides cum globis*). O ispreplitanju reprezentativne i gospodarske namjene, kako u cijelom vrtu, tako i njegovoj središnjoj građevini, svjedoči podatak da se na njezinu tavanu spremalo sijeno. S druge strane, reprezentativnijem dojmu sigurno je pridonosio nenatkriveni zdenac pod piramidalno oblikovanim stablima (*sub arboribus pyramidarium*), okružen vlastitom ogradom od dasaka.

Na području grada Varaždina Kolegij je 1773. godine posjedovao još dvije stare drvene kuće prekrivene slamnatim krovovima [prilog VII.]. Ona u Špitalskoj ulici nalazila se na parceli od oko pola rala, a u njoj je živio stanoviti Urban Letinić koji je za to kolegiju godišnje plaćao 4 Rajnska florenâ i 24 Krajcarâ. Slična kuća u blizini Dravišća, odnosno Staroga Jarka imala je vrt i oranicu od oko dva rala koju je obrađivao Vid Cvirin uz godišnji najam od 5 Rajnskih florenâ. U gradskoj okolici opisuju se usto oranice u mjestima: Turnišće, Svibovec, Nova Ves, Med Sečami, te ona kraj posjeda pavlinâ; sjenokoše: Frateršćica u Vinkovščaku, sjenokoša u Suhom Zatonu, Markušica, Duga Senokoša, Grabanica, Verbje, Mala Grabanica, Jedanščak i Dravica; vinogradi: *ad Crucem*, Jereš, Halič, te oni koje obrađuju poimence navedeni montanisti,⁸⁰ mlin na Dravi.⁸¹

⁷⁶ Usp. Josip MATASOVIĆ, *nav. dj.*, 1925., str. 78.

⁷⁷ Kao i u drugim popisima jedaćega pribora iz ovoga razdoblja, uz noževe se ne spominju i vilice. Usp. Josip MATASOVIĆ, *nav. dj.*, 1925., str. 51.

⁷⁸ Dva primjeri likovno bogato opremljenih tezâ, tiskanih na žutoj svili čuvaju se u Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu. Vidi: Mijo KORADE, *nav. dj.*, 1992. – Marina BREGOVAC PISK, kat. 453., 454., str. 267.

⁷⁹ U hrvatskim tekstovima nazivaju se *Laiste* (od njem. *Leisten*). Usp. Josip MATASOVIĆ, *nav. dj.*, 1925., str. 56.

⁸⁰ Zabilježeni su i godišnji prihodi od sjenokoša, voćakâ i šumâ uz vinograde.

⁸¹ HDA, Acta Collegii Varasdinensis, *nav. dj.*, pp. 5 – 10.

Ukidanje isusovačkoga kolegija (kasnije i pavlinskoga samostana) svakako je uvelike obilježilo kako kulturni tako i gospodarski život Varaždina i njegove okolice. Ipak, uz dobro očuvane povijesne cjeline, poput današnje katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije, ali i neprekinutu tradiciju Varaždinske gimnazije, isusovci su u naslijeđu grada prisutni i u izgrađenoj kulturi svakodnevnoga života, u kojoj su ostavili neizbrisiv, iako decentan trag. Izneseni podatci pri tome detaljnije obuhvaćaju tek manji dio povijesno-kulturnoga konteksta, čija se šira slika i dalje krije u opsežnom arhivskom gradivu Varaždinskoga kolegija Družbe Isusove.

Prilog I. (Opis zgrade i dvorišta isusovačkoga kolegija u Varaždinu):

[p. 1] *Collegium hoc Varasdinense intra Mænia Civitatis constructum in sui Reintu /:excluso Ecclesiæ Beatæ Virgini Mariæ in Coelos assumptæ dicatæ, alterius item contiguæ Capellæ quæ congregationis Germanicæ dicitur, nec non ædificii Scholarum humaniorum Fundo, et Spatio:/ muro undiq[ue] circumducto Orgias /:uti in libro fundali Civitatis cum concursu Geometræ olim confecto, adnotatum habetur:/ quadratas N° 2317 occupat. Ubi Collegiale ipsum ædificium ad formam Clavis constructum, et in tres, uti dici solet, Contignationes elevatum est, sub Tecto lapidibus acclavatis in formam Imbricum proviso, atq[ue] in media adhuc sui parete [p. 2] solido et bono, in altera vero medietate aliquantum deteriore, quod tamen Subitaneam aliquam Reparationem exigere haudquaquam dignosc[...]. Sub toto autem ædificio constructa sunt Cellaria ad omnem necessitatem, et commoditatem perbelle instructa, quæ 1mo in majus, 2do in minus, ac 3tio in minimum, et Segregationi Vinor[um] Educillum expositor[um] deserviens subdivisa sunt.*

Continentur autem in infimo Tractu Cubicula N° 5 usibus familiæ, Portarii, aliorumq[ue] Servitor[um] deservitura, et pro Re pistoria, Vietoria, ac Arcularia aptata et accommodata; item duæ Cameræ pro conservandis diversis Supellectilibus destinatæ, Dispensa prætera, Communis Cullina, et Refectorium.

In medio Tractu Cubicula pro usu Religiosorum aptata majora, et minora N° 12. Archivum, et Capella domestica.

In Supremo Tractu Cubicula N° 14 et Bibliotheca.

Subtectum autem totius ædificii conervando omnis generis frumento destinatum, accommodatumq[ue] compeditur.

In area Collegii exstant adhuc sequentia ædificia utpote 1mo Laboratorium Vietoris, muro Collegii adnexum sub Tecto asseritio. 2do Stabulum muratum pro accommodandis N° 20 Equis aptatum cum adnexo Aurigar[um] sat spatioso Habitaculo omnino sub Fornice Tectoq[ue] æq[ualis] asseritio; Quod Stabulum habet etiam atrium pro recondendis pluribus Currubus deserviens. 3tio Muratum quondam ædificium sub Tecto pariter

asseritio, cujus anterior pars pro conservatione Collegii Curruum, et Carpenter[um], posterior vero pro exustione Vini fæcum, Repositorioq[ue] Aceti, et Crematuræ hactenus deservivisse digbnsct[ur]. Deniq[ue] iuxta Ingressum ad Collegium ex parte forum Civitatis respiciente a sinistris exstat etiam Sub Separato Tecto Domus Educillaris, ubi Cubiculum unum pro eorum advenientibus, et bibientibus, et aliud pro Educillatore; e quo descensus ad Cellarium, et Communicatio cum omnibus Reliquis Cellariis; a dextris autem Conservatoria Reponendis ad hyemem Rebus Hortensibus aptata, p[ro]missaq[ue] omnia continent[ur] in Recinctu Collegiali, [p. 3] cui adhuc Ecclesiæ etiam superius memoratæ, prout et Gymnasium includuntur.

Prilog II. (Popis pokretnoga inventara u rektorovoj sobi):

[p. 49] *In Cubiculo Rectoris*

1mo Paratæ pecuniæ ipsum in Communi Collegium respicientes e[x] diversis Loculis, et Monetæ Speciebus, inclusis etiam inq[ue] suo pristino valore computatis duobus Holandicis aureis R. 128 Xr. 36.

2do Cistula vacua pro conservandis pecuniis aptata 1.

3tio Armarium ex duro ligno cum Ladulis 11.

In quo: diversæ reliquiæ.

Item crucifixus 1.

Bilances pro ponderandis aureis 2.

Marsupia Rusticana 4.

Insignia Familiæ Draskovichianæ, et Nadasdianæ cupris incisa in frustis 2.

Scatula antiquis nummis Cupreis N° 60 repleta 1.

In qua marsupium sericeum 1.

Scatula altera 1.

In qua Vitrella oleo, vela lio spiritu repleta 3.

Scatula cum farina S. Aloysii, et cera papali 1.

Lapis pro argenento probando cum aciculis argenteis 1.

Annulus argenteus cum viridi lapide 1.

Diversæ monetæ partim argentæ, partim cupræ extra usum positæ frusta 24.

Bursæ vacuæ 3.

Scatula suffitu plena 1.

[p. 50] *Item fragmenta diversar[um] quietantiar[um] quæ omnia in suo esse relicta, et armarium usq[ue] ulteriorem dispositionem obsigillatum.*

4to Machina pro Sigillo Collegii cum 5 ladulis

In qua diversæ requisitæ expeditionum minutæ, ut pote spageta, Hostia, exemplaria pro Testimoniis Studiosorum, et his similia, prout et Cuprea pyxis.

5to *Armarium majus commodi Laboris ex duro ligno subtus ladulis 8. in medio pulpito, superius ladulis 19. instructum.*

In ladula inferiori 1ma *Lampades manuales 5.*

Item marsupium 1.

Cultelli novi 19.

Penicillus 1.

Forficulae novae 5.

Par Cultrorum in theca cum Cochleari ex Stanno et Lamina 1.

Instrumenta pro purgandis dentibus 4.

Parva specula 2

Pugillare 1

Illuminator[um] Icuncular[um] fasciculi 3.

Icuncularum in Vitris paria 2.

Icuncular[um] aliar[um] in membrana duodena 1.

Nodulor[um] indusialium duodenae 2.

Diversissimar[um] Icuncular[um] impressar[um] fasciculi 5.

Cathechismor[um] minor[um] fasciculus 1.

In ladula inferiori 2da *Crucifixi plumbei in fasciculo 1.*

Item numismata diversa Rosariis appendi solita in fasciculis 6.

Annulor[um], Crucular[um], Inaurium, et diversae speciei numismatum fasciculus 1.

In ladula inferiori 3tia *Major[um] Cathechismor[um] cumulus 1.*

Item numismatum, et Crucular[um] diversar[um] ligaturae 6.

Amoletum antiquum 1.

[p. 51] In ladula inferiori 4ta *Cathechismorum ligaturae 4.*

Diversar[um] Vitrear[um] Icuncular[um] cumulus 1.

Aliar[um] in Cupro cumuli 4.

Amuletum antiquum 1.

Diversor[um] numismatorum, Crucular[um], Rosarior[um], et his similibus dispersus cumulus 1.

In ladula inferiori 5ta *Icunculae in Vitris 3.*

Icuncula in pergameno laboris monialium 1.

Diversor[um] Rosarior[um] magna ligatura 1.

In ladula inferiori 6ta *Candela Lauretana 1.*

Imago B.V.M. in Vitro laboris monialium 1.

Cingulus Iesuiticus 1.

Lobelli Cathechetici, et precatorii in cumulo 1.

Diversor[um] Rosarior[um] ligatura 1.

In ladula inferiori 7ma *Imaginu[m] majoru[m] ligaturae 3.*

Imaginum monor[um] hic inde dispersar[um] in unum compositus cumulus 1.
In ladula inferiori 8va Libelli preicatorii, Catechetici, item diversæ sortis, et ordinis Rosaria.
In Pulpito Fritillus cum suis accessoriis 1.
Bilanx cum pondere mediæ Libræ 1.
Candelabrum ex lamina ænea itinerale 1.
Imago S. Xaverii parva 1.
Fiala ex majolica pro Iusculo 1.
Item diversor[um] domesticor[um] Ratiociniorum fragmenta.
Supra Pulpitum Diversa aromata in scatulis 2
d[ett]o in Involuchris Chartaccis 5
In ladula una superiori Rosaria aliqvot, et numismata cum Cruculis.
In ladula altera superiori Melior[um] Rosarior[um] ligaturæ 3.
[p. 52] In ladula 3tia superiori Crucifixi ænei 5.
In ladula 4ta superiori Crucifixus 1.
Icunculæ æquales.
Aliqvot capita mortis 2.
In ladula 5ta superiori Rosarior[um] ligaturæ 2
In ladula 6ta superiori Imagines æuales 2
Rosaria 4.
In ladula 7ma superiori Pyxides antiqvæ 4.
Perspectivum majus 1.
d[ett]o minora fracta 2.
Suveneur jam attritum.
Supra armarium Fritillus 1.
In una Theca Fialæ Caffeeæ ex Porcellan 8.
Fialæ ex majolica 4.
Cochlearcula ex orichalco ad hasce fialas pertinentia 6.
Quæ omnia i nultima hac positione commemorata ad unum armarium muro cubiculi accommodatum reposita sunt: in quo etiam
Chartæ Risma 1.
Flasco 1.
Butellie pro Rosolio 2.
Poculum 1.
6to Mensa pro laborando aptata, et seks ladulis instructa 1.
In qva Horologium Zaccæ argenteum in Viridi Capsula cum Catenula Chalibea 1.
Item minoris structuræ horologium portatile 1.
Sigilla Collegii majora, et minora 4.
Cultelli 3.

Item diversa fragmenta scriptor[um], et Connotationum quæ in unum fasciculum composita, e tad archivum translata sunt.

7mo Sparsim in Cubiculo Mensulæ ordinarii laboris 2.

Sellæ 6.

[p. 53] Tabula pro numeratione pecuniæ 1.

Scutella stannea 1.

Lamina pro deportandis ex posta literis 1.

Claves complures diversissimæ, quæ a potiori anonijmæ esse dicebant[ur].

8vo Res parietibus affixæ velut

Imagines pictæ 3

Imagines chartacæ 8.

Barometra 2.

Cortinæ virides in portis 2.

Cortinæ alba ex tela in fenestris 2.

Vasculum stanneum benedictam aquam continens 1.

Prilog III. (Popis pokretnoga inventara u kućnoj kapelici):

[p. 54] In Capella Domestica

Ara S. Aloysii lignea 1.

Candelabra lignea 2.

Imagines pictæ 9.

Apparamenta pro celebranda Missa cum suis appertinentiis.

peristrimata antiqva sericea.

Prilog IV. (Popis tehničkih napravâ u knjižnici):

[p. 84] Instrumenta diversa, mobiliaque ibidem reperta

Et quidem

Diversæ Machinæ lignæ ad mechanicam spectantes 6.

Microscopium Vitro inclusum 1.

Machina Electrica cum suis requisitis 1.

Machinæ Pneumaticæ cum 6 recipientibus vitreis 2.

Mensula Prætoriana 1.

Dioptra ex orichalco

Catena mensoria 1.

Varia pondera ad [...] Machinas mechanicas pertin[ens].

Planum vitreum pro delineatione deserviens 1.

Tubuli vitrei inu no extremo aperti 6.

Prilog V. (Opis prigradskoga vrta uz istočno grabište):

[p. 3] *Hortus occidentali Civitatis fossato adjacens, ac Allodii Urbani vices quodammodo subiens a fronte Asseribus, cætera autem Sæpimenti circumclusus occupans fundum in extensione sui Iugal[ium] circiter 5. cujus pars in Iugal[ium] circiter 1½. quotannis arari solebat, ac hoc quoque Anno Turcico Tritico inseminata fuisse comperiebat[ur]; altera in Iugal[ium] circiter 1. pars pro horto in Tabulas diviso, variisque fructiferis arbusculis referto, et per Hortulanum cultivari solito accommodata est. Reliqua vero pars pluribus majoribus partim Sylvestribus, partim etiam fructiferis Arboribus plantata jucundo Religiosorum in ætate sub Umbra deambulacro, pascendisque ibidem tribus, quatuorve Vaccis deservebat. Latus --- [R.] 9. [Xr.] 24..*

[p. 4] *Cæterum autem in hoc Horto, seu Allodio reperiuntur etiam Sequentia Ædificia; Et quidem.*

Iuxta Ingressum a dextris fovea Glacialis murata sub Tecto asseritio satis bono.

Horreum antiquum ligneum sub Tecto stramineo jam multum attrito.

Domus allodialis, cujus anterior pars murata, posterior ex Roboribus constructa esse visit[ur]. Sub Tecto asseritio in parte noviori, in parte autem jam antiquo, et perpluo. Continens Cubiculum 1. in medio Culinam et a post Cameram.

Stabulum accommodandis Vaccis 10. aptatum, et juxta sub eodem tecto seclusa commoditas pro Vitulis, ex robribus constructum, sub Tecto æquales stramineo satis bono.

In medio quasi fundi hujus Hortensis est Ædificium oblongum pro diversione Religiosorum destinatum fundamentis muratis semialterum circiter pedem e Terra eductis innixum, in reliquo autem ex lignis, et respective Sæpimentis constructum, cujus medium occupat, et transecat Cubile unum majus ad modum Refectorii aptatum, ab utroque autem latere collocatæ reperiunt[ur] duæ Camerulæ, reponendis pro Hyeme fructibus accommodatæ: Quarum sub una exstat etiam Cellariolum subterraneum muratum sub Fornice constitutum. Tectum ædificii hujus asseritium est, sed jam satis attritum, reparatione propediem jam omnino indigum.

A latere hujus ædificii constructa esse reperit[a] Culina murata sub separato Tecto cum cingua Dispensa ad omnimodam coquendor[um] Cibor[um] oportunitatem accommodata.

Apiarium partim asseribus, partim vero sæpimentis circumclusum, in quo tamen de presentibus Vacuos 11. Corbes nulla apes adreptæ fuerunt.

Latus --- [R.] 9.. [Xr.] 24.

[p. 5] *Denique Fons e Regione Domus allodialis, et sub arboribus Pyramidarium sine tamen tecto, asseribus attamen cinctum.*

Cujus proinde Horti annua utilitas spectata etiam promissar[um] Habitationum, et Commoditatum ratione mediocri calculo stabiliri forsitan potest in --- [R.] 60..

Prilog VI. (Popis pokretnoga inventara u ljetnoj kući prigradskoga vrta):

[p. 99] *In Refectorio*

Mensæ longæ 6.

Imagines pictæ 2.

Scamna 10.

qvor[um] octo parietibus acclavata.

Armariola angulis adaptata 4. *In qvibus Canthari Stannei* 3.

Candelabra lignea 2.

[p. 100] *Armarium aliud, comluribus Ladulis instructum, pro reponendis cultris, stroffiisq[ue] mensalibus* 1.

In qvo Breviaria 4.

Lavacrum stanneum cum suo substaculo.

Frusta fenestrarum jecentium confractarum 3.

Sella attrita 1.

Pisorum alborum metret. circit[er] $\frac{3}{4}$.

In vicina Camerula

Theses cum Listis nigris 3.

Listæ vacuæ pro Imaginibus 2.

Pyramides cum Globis 4.

Fæni in Tecto Repositi Curriculus 1.

Prilog VII. (Opis dvaju kućicâ u podgrađu):

[p. 3] *1mo Domuncula in Suburbio Civitatis, et Platea Spitalszka nuncupata in Loco antiquæ olim Molæ ex lignis sub stramineo Tecto constructa, fundum medii circiter Iugeri occupans, qvam de p[re]senti incolit qvidam Urbanus Letinigh ex annuo Censu.. [R.] 4.. [Xr.] 24..*

2do Consimilis Domuncula antiqva in Pomario Civitatis penes Dravische sive antiquum alveum, in qvem Ramus Dravi se exonerabat, versus Orientem, æq[uales] lignea sub Tecto stramineo, cum adjacente Hortulo, vicina Terra arabili Iugera circiter 2. occupans, qvam de p[re]senti qvidam Operarius Vitus Czvirin sub obligatione contiguo ibidem Dominali Fænili, et apiario invigilandi incolit, Solvitq[ue] p[ræ]tera Censum annuu[m] [R.] 5..

LITERATURA

1. BARIČEVIĆ, Doris, *Kiparstvo 17. i 18. stoljeća u crkvi Sv. Marije u Varaždinu*, u: Ivy Lentić Kugli – Silvije Novak – Doris Baričević – Radovan Ivančević, *Isusovačka crkva i samostan u Varaždinu*. Prilog istraživanju, Zagreb, Mala biblioteka Godišnjaka zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1988., str. 53 – 67.
2. BARIČEVIĆ, Doris, *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*, Zagreb, Institut za povijest umjetnosti – Školska knjiga 2008.
3. BELOSTENEC, Ivan, *GAZOPHYLACIUM SEU LATINO – ILLYRICORUM ONOMATUM ÆRARIUM, ZAGABRIÆ*, Typis Joannis Baptistæ Witz, Incliti Regni Croatiae Typographi. In Anno Domini M.DCCXJL. [1740.], (pretisak: Zagreb, Liber – Mladost, 1972. – 1973.; faksimilni pretisak: Zagreb, Stari grad, 1998.).
4. CVETNIĆ, Sanja, *Ioannes Baptista Rangger – Nazione Tirolensis*, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, br. 32, 2008., str. 225 – 236.
5. CVITANOVIĆ, Đurđica, *Dokumentaciona građa isusovačke arhitekture u sjevernoj Hrvatskoj i Slavoniji*, u: *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 1, 1975., str. 219 – 246.
6. DUČAKIJEVIĆ, Mirjana, *Slikarsko i kiparsko djelo u uršulinskom samostanu i crkvi Rođenja Isusova*, u: AA.VV., *Varaždinske uršulinke 300 godina od dolaska u Varaždin*, Varaždin, Gradski muzej Varaždin – Uršulinski samostan u Varaždinu, 2003., str. 95 – 112.
7. FILIĆ, Krešimir, *Povijest varaždinske gimnazije*, u: AAVV., *Spomenica varaždinske gimnazije 1636. – 1936.*, Varaždin, Tisak Svobodine »Narodne tiskare«, 1937.
8. FILIĆ, Krešimir, *Tri žrtvenika isusovačke crkve u Varaždinu*, u: *Bulletin VII. odijela za likovne umjetnosti Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, god. XV. – XXII., 1967. – 1974., sv. 1 – 3, str. 191 – 205.
9. GRASS, Nikolaus, *Das Haller Damenstift und seine Kunstdenkmäler*, u: AA.VV., *Haller Buch*. Festschrift zur 650-Jahrfeier der Stadterhebung, Innsbruck, Wagner, 1953., str. 337 – 394.
10. GRUENFELDER, Anna Maria, *Senjski uskoci u »povijesti svakodnevnice«*, u: *Senjski zbornik*, br. 28, 2001., str. 105 – 128.
11. HABDELIĆ, Juraj, *ZERCZALO MARIANSZKO, To je to PONIZNOZT DEVICZE MARIE, KAJE BOGA RODILA. USZEM SLOVENSZKOGA i Horuatskoga naroda Kerschenikom, a onem naturalzito, kizmu obilnee dare naturalzke, ali Zuerhunaturalzke, od dareslyive ruke Bosje prieli, na naszledovanye*, M.DC.LXXI [1662.], Stampano U Nemskom Gradczu pri Ferenczu Widmanstetteru, (faksimilni pretisak: Staro Čiče, Župa Pohoda Blažene Djevice Marije Vukovina – Gradska knjižnica Velika Gorica, 2009.).
12. HERKOV, Zlatko, *Prinosi za poznavanje naših starih mjera za dužinu i površinu* (I. dio), u: *Zbornik Historijskog instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, sv. VII., 1974., str. 61 – 151.

13. HORVAT, Rudolf, *Povijest grada Varaždina*, Varaždin, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad Varaždin – Grad Varaždin 1993.
14. ILIJANIĆ, Mira, *Prilog istraživanju nastanka zgrade Fakulteta organizacije i informatike Varaždin*, [1977.], u: *Urbanizam, graditeljstvo, kultura*. Zbornik radova, Varaždin, Grad Varaždin – Gradski muzej Varaždin, 1999., str. 243 – 254.
15. JAMBREŠIĆ, Andrija – Sušnik, Franjo, *LEXICON LATINUM INTERPRETATIONE ILLYRICA, GERMANICA, ET HUNGARICA LOCUPLES, IN USUM POTISSIMUM STUDIOSÆ JUVENTUTIS DIGESTUM*, AB ANDREA JAMBRESSICH SOCIETATIS JESU SACERDOTE CROATA ZAGORIENSI, ZAGRABĬÆ, Typis Academicis Societatis Jesu, per Adalbertum Wilh. Wesseli Anno 1742., (pretisak: Zagreb, Zavod za hrvatski jezik Hrvatskog filološkog instituta, 1992.).
16. KLEMM, Miroslav, *Štuko dekoracije stubišta sjevernog krila nekadašnjeg isusovačkog kolegija u Varaždinu*, u: *Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin*, br. 8, 1988., str. 33 – 44.
17. KLEMM, Miroslav, *Umjetnosti štukatura u Varaždinu*, u: *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin*, 6 – 7, 1994., str. 37 – 42.
18. KNIEWALD, Dragutin, *Litrugika*, Zagreb, »Tipografija d.d.«, 1937.
19. KORADE, Mijo, *Vjerski, odgojni i književni rad Družbe Isusove*, u: AA.VV., *Isusovačka baština u Hrvata*. U povodu 450-te obljetnice osnutka Družne Isusove i 500-te obljetnice rođenja Ignacija Loyole, Zagreb, Muzejsko galerijski centar, 1993., str. 21 – 40; Marina Bregovac Pisk, kat. 453., 454., str. 267; Miroslav Klemm, kat. 445, 447, str. 264.
20. KORADE, Mijo, *Isusovci i hrvatska kultura*, Zagreb, Hrvatski povijesni institut, 1993.
21. LENTIĆ, Ivo, *Prilozi za istraživanje varaždinskih stolara 18. stoljeća*, u: *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, god. XVIII., 1969., br. 1, str. 14 – 18.
22. LENTIĆ KUGLI, Ivy, *Prilog istraživanju dokumentacije o pavlinskom (bivšem isusovačkom) sakralno samostanskom kompleksu u Varaždinu*, u: Ivy Lentić Kugli – Silvije Novak – Doris Baričević – Radovan Ivančević, *Isusovačka crkva i samostan u Varaždinu*. Prilog istraživanju, Zagreb, Mala biblioteka Godišnjaka zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1988., str. 3 – 26.
23. LENTIĆ KUGLI, Ivy, *Slikarski radovi u bivšoj isusovačkoj crkvi Sv. Marije u Varaždinu*, u: Ivy Lentić Kugli – Silvije Novak – Doris Baričević – Radovan Ivančević, *Isusovačka crkva i samostan u Varaždinu*. Prilog istraživanju, Zagreb, Mala biblioteka Godišnjaka zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1988., str. 69 – 72.
24. LENTIĆ KUGLI, Ivy, *Sakralno slikarstvo hrvatskih isusovaca*, u: AA.VV., *Isusovačka baština u Hrvata*. U povodu 450-te obljetnice osnutka Družbe Isusove i 500-te obljetnice rođenja Ignacija Loyole, Zagreb, Muzejsko-galerijski centar, 1992., str. 61 – 76; katalog, str. 291 – 311.

25. MARKOVIĆ, Vladimir, *Barokni dvorci Hrvatskog zagorja*, Zagreb, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1995. [1975.].
26. MATASOVIĆ, Josip, *Iz galantnog stoljeća*. Kulturohistorijski fragmenti, knjiga prva, Zagreb, St. Kugli – Knjižara Kraljevskog sveučilišta i Jugoslavenske akademije, 1921.
27. MATASOVIĆ, Josip, *Zagrebački kućni namještaj polovinom XVIII. stoljeća*, u: *Narodna starina*, knj. IV., 1925., str. 46 – 78.
28. MATIĆ, Tomo, *Knjižnice zagrebačkoga, varaždinskoga i požeškoga kolegija i osječke misije*, u: *Vrela i prinosi*. Zbornik za povijest isusovačkog reda u hrvatskim krajevima, br. 11, 1940., str. 47 – 67.
29. OBAD ŠČITAROCI, Mladen, *Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja*, Zagreb, Školska knjiga, 1993.
30. PAVELIĆ WEINARD, Vanda, »Ostaoljam moju črnoga baršuna halju...«. *Povijesne tkanine u svetičkom kraju*, u: *Kaj*. Časopis za kulturu i prosvjetu, god. X., 1977., br. 9 – 10, str. 32 – 36.
31. PUŠKADIJA RIBKIN, Tatjana, *Imovina isusovačkog, kasnije pavlinskog samostana u Varaždinu*, u: *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU u Varaždinu*, 12 – 13, 2001., str. 197 – 225.
32. SHEK BRNARDIĆ, Teodora, *Svijet Baltazara Adama Krčelića. Obrazovanje na razmeđu tridentskoga katolicizma i katoličkoga prosvjetiteljstva*, Zagreb, Hrvatski institut za povijest, 2009.
33. ŠOUREK, Danko, *Loretska (lauretanska) kapela uz crkvu Uznesenja Bl. Djevice Marije u Varaždinu*, u: AA. VV., 800 godina slobodnog i kraljevskog grada Varaždina 1209. – 2009. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog 3. i 4. prosinca 2009. godine u Varaždinu, uredili: M. Šicel, S. Kaštel, Zagreb – Varaždin, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, 2009., str. 687 – 704.
34. VANINO, Miroslav, *Nikola Plantić paragvajski kralj. Osrt na jednu mistifikaciju*, Zagreb, 1938.
35. VANINO, Miroslav, *Isusovci i hrvatski narod*, sv. II, *Kolegiji dubrovački, riječki, varaždinski i požeški*, Zagreb, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, 1987.

Arhivski izvori:

1. HDA, Hrvatsko kraljevsko vijeće; Acta Consilii Regni Croatici, Fasc. 163 (1774.) No. 20; *Comes Patachich Franciscus de Negotio Iesuitarum & Bonorum eorundem Conscriptioe Varasdinensis Colegij*.
2. HDA, Isusovački samostani, Varaždin; Acta Collegii Varasdinensis, Fasc. XXIX. (XXIV.); *Conscriptio universonum Collegii Varasdinensis abolitae Societatis IESU Immobilium Bonorum, prout et rerum mobilium, omniumq[ue] ejusdem Effectum Inventarium*.

SAŽETAK

POGLED U INVENTAR VARAŽDINSKOGA ISUSOVAČKOGA KOLEGIJA: PRILOG REKONSTRUKCIJI IZGUBLJENOGA KONTEKSTA

Inventar varaždinskoga kolegija sastavljen neposredno nakon ukidanja isusovačkoga reda 1773. godine, uz izvješće o imovnom stanju donosi opsežan i detaljan opis kolegijskoga sklopa, te posjeda i građevina u Varaždinu i njegovoj široj okolici. Uz dijelove inventara koje prenose raniji istraživači, kao prilog poznavanju svakodnevnoga života varaždinskih isusovaca osobitu pozornost privlače opisi pojedinih građevina i većih gospodarskih cjelina (posjeda). U tekstu se osvrće na opis zgrade samoga kolegija u kojem se – uz blagovaonicu (refektorij) i družinske prostorije u prizemlju te redovničke sobe na prvom i drugom katu – bogatijom i raznovrsnijom opremom ističu tzv. rektorova soba, kućna kapelica, arhiv i knjižnica, a o gospodarskom životu svjedoče prostorije u funkciji pekare, te bačvarske i stolarske radionice, kao i staje i spremišta u dvorištu. Kolegij je posjedovao i vlastitu gostionicu, smještenu u zasebnoj zgradi u blizini glavnoga ulaza. O razvijenoj ladanjskoj kulturi varaždinskih isusovaca svjedoči pak prigradski vrt u kojem se gospodarska namjena na zanimljiv način ispreplitala s onom reprezentativnom, koju ponajbolje oslikava opis središnjega paviljona (ljetne kuće) namijenjenoga privremenom boravku redovnika i učenika varaždinske isusovačke gimnazije.

Ključne riječi: Varaždin; isusovci; kolegij; inventar; povijest svakodnevnice; vrtna arhitektura.

SUMMARY

VIEW INTO VARAŽDIN JESUIT COLLEGE INVENTORY: A CONTRIBUTION TO THE RECONSTRUCTION OF MISSING CONTEXT

The Inventory of the possessions of the Varaždin Jesuit College (*Collegium Varasdinensis*), drawn up immediately after the abolition of the Order in 1773 – beside the College assets – informs us, in a comprehensive and detailed manner, about the College structure, as well as about its possessions and buildings in Varaždin and its wider vicinity. In addition to the parts of the Inventory discussed by earlier scholars, the history of everyday life is particularly well illustrated in the descriptions of different build-

ings and larger manors. This paper provides a review of the description of the College building in which – alongside the refectory and servant quarters located on the ground floor – a number of diversely furnished and decorated spaces excite special interest: the so called rector's chamber, the house chapel, the archive, and the library. The economy and prosperity of the College are reflected in the rooms adapted for the bakery, barrel works and carpentry, as well as the stables and the depositories in the back-yard. The College also possessed its own tavern, placed in the detached building close to the main entrance. The suburban garden provides a testimony of the well developed garden culture of the Varaždin Jesuits. An agricultural function of this garden was successfully combined with a representative one – best featured in the description of the central pavilion intended for temporary sojourns of the Jesuits and the students of their Varaždin gymnasium.

Key Words: Varaždin; Jesuits; College; Inventory; history of everyday life; garden architecture.